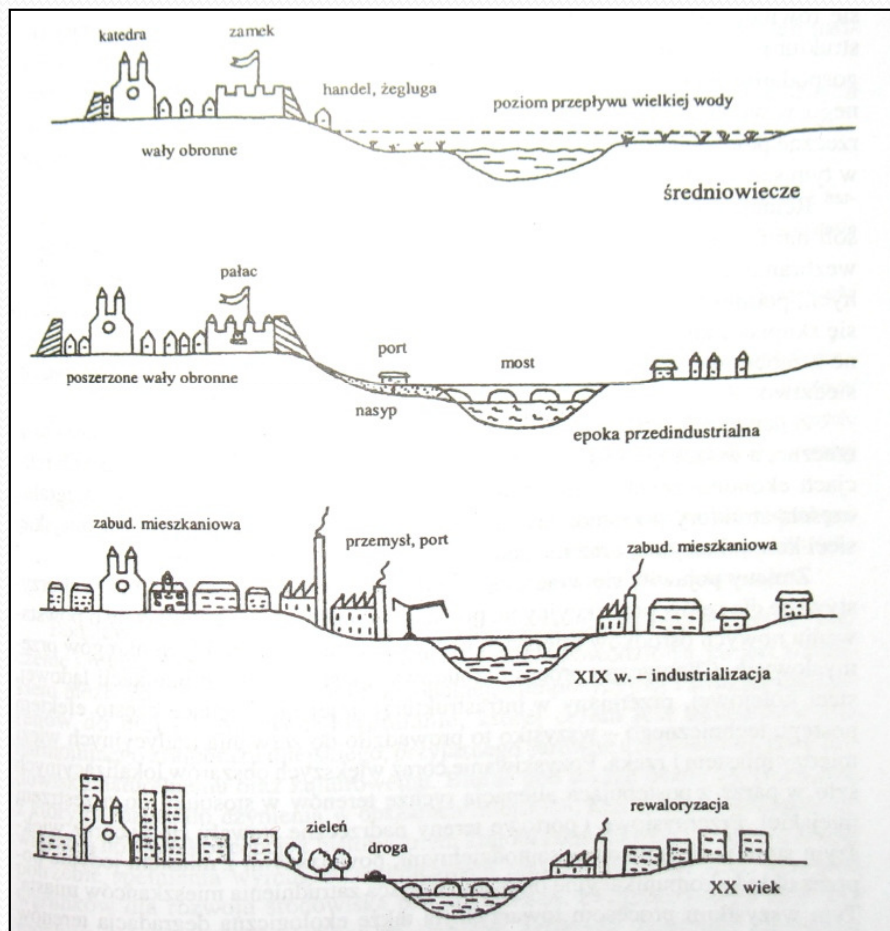

Rzeka w mieście – sukcesy i porażki Warszawy

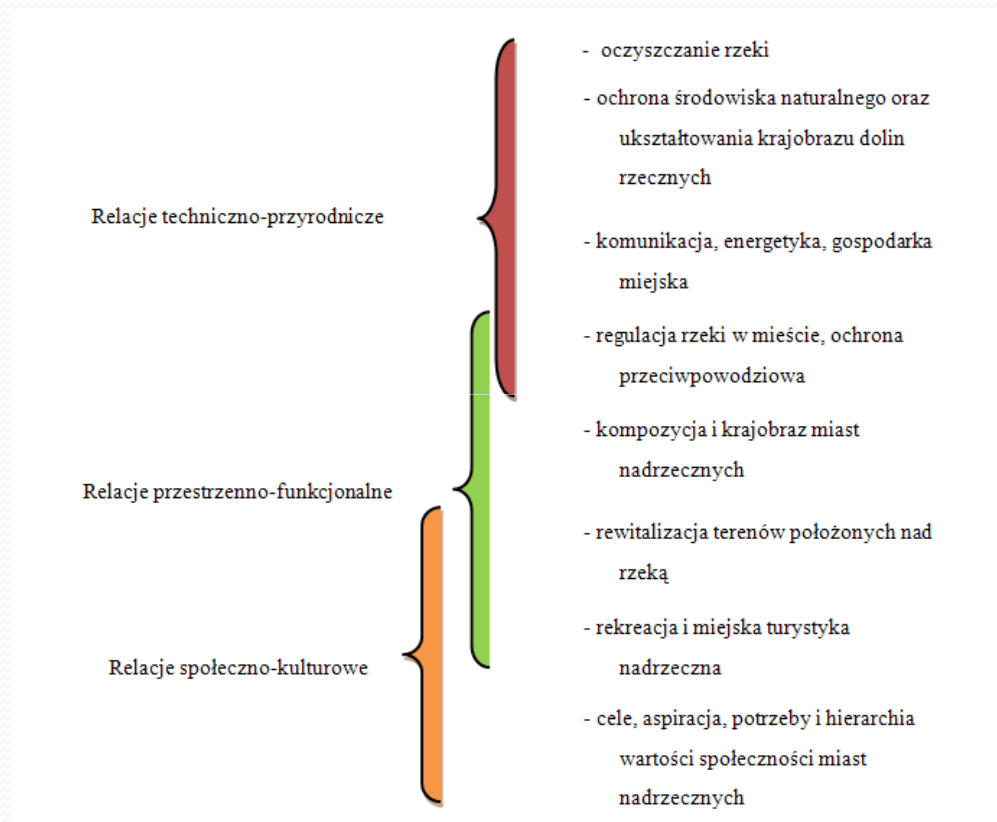
Marta Ryżewska
m_ryzewska@yahoo.pl

Transformacja powiązań pomiędzy miastem a rzeką wg Claude'a Chaline'a

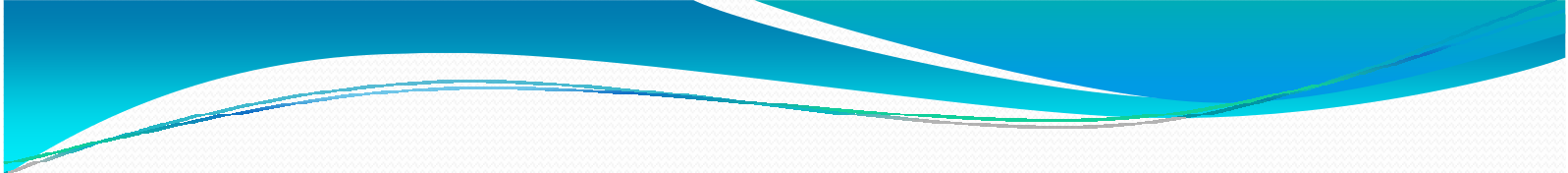

źródło: Chaline C., 1980, *La dynamique Urbaine*, Paryż 1980, s.194 za: Pancewicz A., 2004, *Rzeka w krajobrazie miasta*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2004

Typy i składowe relacji pomiędzy rzeką a miasta

opracowano na podstawie: Pancewicz A., 2002, *Rzeka w przestrzeni miejskiej*. Próba określenia wzajemnych relacji [w:] Konopka Z. (red.), 2002, *Rzeki. Architektura i krajobraz*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 2002, s. 95

Miasta zjednoczone rzeką

- Rzym
- Paryż
- Wenecja
- Praga
- Florencja

Miasta podzielone rzeką

- Budapeszt
- Warszawa (!)

Rewitalizacja terenów nadrzecznych

- proces „odnoszący się do różnych aspektów odnowy struktur osadniczych, tj.: regeneracja, rehabilitacja czy rewaloryzacja. Dziś waloryzacja jest procesem przywracania do życia struktur przestrzennych we wszystkich ich wymiarach”.
- Efekty projektów rewitalizacyjnych wpływają na:
  - korzystniejszą percepcję tych miejsc
  - ożywienie życia społecznego okolicznych mieszkańców i użytkowników takich przestrzeni

Popularność wynika z :

- wielu doskonałych projektów, które zostały zrealizowane
- cenna pozycja terytorialna nabrzeży

Rinio Bruttomesso: nabrzeża = „strategiczny zasób miejski”

źródło: Bruttomesso R., *Waterfront redevelopment. A strategic choice for cities on water*, International Waterfront Speakers Luncheon IV, 3 March 2006
http://www.harbourbusinessforum.com/download/060303_transcript.pdf, stan na dzień: 02.09.2010

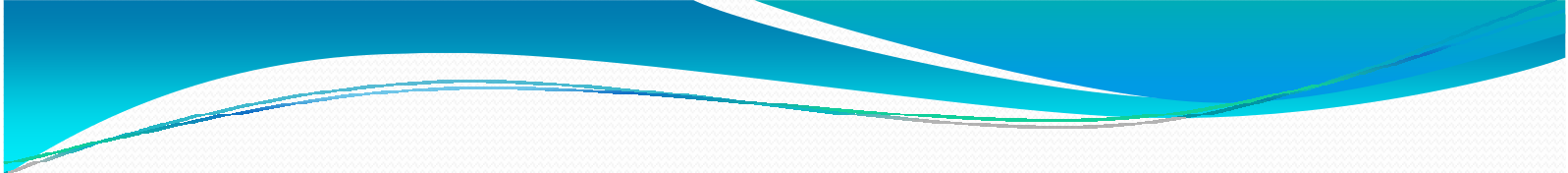
Plany zagospodarowania doliny Wisły w Warszawie

- ☐ Plan Regulacyjny z 1916 roku pod kierunkiem Tadeusza Tołwińskiego
- ☐ Plany zagospodarowania z okresu międzywojennego
- ☐ Plany zagospodarowania stworzone po II wojnie światowej (1945-1992)
  - Szkic planu dzielnic centralnych Warszawskiego Zakładu Miejskiego (1945 r.)
  - Szkic planu generalnego zagospodarowania przestrzennego Warszawy (1948 r.)
  - Plan generalny za lata 1955-1965
  - Perspektywiczny plan ogólny z założeniami do 1965 roku (1961 r.)
  - Plan ogólny zagospodarowania przestrzennego do 1985 r. (1969r.)
  - Projekt zagospodarowania przestrzennego Wisły i jej doliny na obszarze Warszawy i Województwa Stołecznego Warszawskiego (1977r.)
  - Plan województwa stołecznego warszawskiego – Plan WSW (1978r.)
  - Plan ogólny z 1982 roku
  - Plan ogólny z 1992 roku

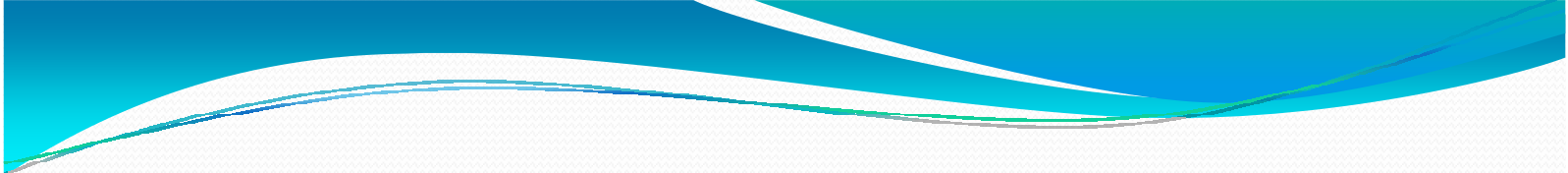
Plan Regulacyjny z 1916 roku pod kierunkiem Tadeusza Tołwińskiego

- powiększenie obszaru miasta z około 3 500 ha do 12 000 ha
- cel: utworzenie z Warszawy miasta portowego: „poza ogólną regulacją Wisły w granicach i poza granicami Warszawy, którą przedsięwziąć należy w interesie całego kraju, wszelkie urządzenia rzeczne Wielkiej Warszawy pozostają w ścisłym związku z urządzeniami kolejowymi”
  - główny port w pobliżu kolejowej stacji przeładunkowej w Gołędzinowie, na prawym brzegu rzeki
  - dwa mniejsze porty: na południe od Cytadeli, drugi po praskiej stronie Wisły, pomiędzy Mostem Kierbedzia, a projektowanym mostem kolejowym
  - przekopanie kanału spławnego Gocław – Żerań
  - ruch osobowy po Wiśle – przystanie od Mostu Kierbedzia do portu pod Cytadelą
  - aleje Na Skarpie i Pod Skarpą - jako arterie komunikacyjne
  - rola rzeki w napowietrzaniu miasta - miejsca zadrzewione, parki i ogrody w dolinie
- pomysł nigdy nie doczekał się realizacji, jednak wizja miasta zwróconego w stronę rzeki pozostała aktualna.

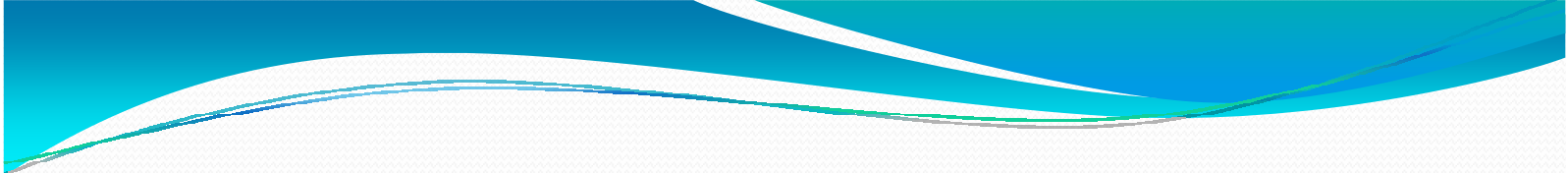
Plany zagospodarowania z okresu międzywojennego

- system klinów zazielenionych (dolina Wisły – wentylator miasta)
- droga wodna (kanał Wisła-Bug, ciągnący się od Żerania do Małkini)
- zapotrzebowanie mieszkańców na udostępnienie terenów nad rzeką. Stefan Starzyński: „od czasu, gdy na skarpie budowano zamki i pałace, zmieniły się stosunki społeczne, które dzisiaj nakazują wykorzystanie tych bezcennych elementów urbanistycznych wzniesienia i rzeki dla szerokich mas ludności Stolicy. A więc Wisła winna się stać dostępna dla wszystkich i skarpa powinna być tak wykorzystana, by ogół ludności mógł z niej korzystać”:
  - droga po brzegu skarpy
  - cennym elementem urbanistycznym jest sama rzeka. Rozbudowa- odsuwanie się od rzeki. Przyczyna: nieuregulowania ani brzegów ani koryta rzeki
  - najważniejsze: integracja rzeki z miastem
  - „Frontem do Wisły” - budowa bulwarów nadwiślańskich, nabrzeża i około 0,6 km drogi, która miała się ciągnąć od mostu Kierbedzia do Bielan. Zrealizowano budowę Wału Miedzeszyńskiego. Podkreślano, że powstanie Wybrzeża Gdańskiego przyczyniłoby się do ekspozycji pięknej panoramy warszawskiej Starówki.

Plany zagospodarowania stworzone po II wojnie światowej

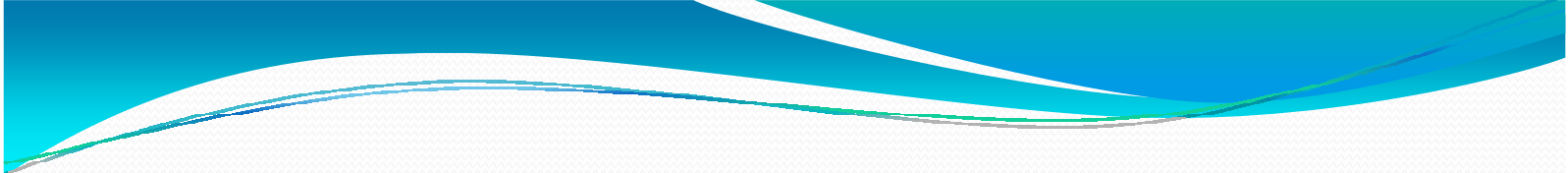
- Najważniejsza strata: zniszczenie czterech mostów
- Wybudowano: Nowy Zjazd, burząc ocalały wiadukt Pancera, trasę W-Z, most Śląsko-Dąbrowski osadzony na filarach mostu Kierbedzia, który nie przetrwał wojny i Trasę Łazienkowską
- Ułatwienie : zniszczenia, zmiana ustrojowa (w 1945 roku powstało Biuro Odbudowy Stolicy (BOS), na które silny wpływ miała polityka ówczesnych władz) oraz wprowadzenie dekretu o komunalizacji gruntów warszawskich (tzw. Dekretu Bieruta z 26 października 1945: "O własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy")
- Dolina Wisły: tereny rekreacyjne i wypoczynkowe, przyrodnicze, rozrywkowe, Siekierki – przemysłowe, Olimpiada nad Wisłą, prace inżynierskie na potrzeby zapewnienia możliwości rekreacyjnych (1977), ochrona przyrody przed urbanizacją (1978, 1982, 1992).

Obecnie obowiązujące plany

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (2006 r.)

- Wisła - „najważniejszy element determinujący rozwój Warszawy”
- NATURA 2000
- cel zmian: „odbudowa tożsamości Warszawy w oparciu o jej dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze, z podkreśleniem szczególnych walorów ekspozycyjnych Skarpy Warszawskiej oraz Wisły wraz z terenami nadwiślańskimi”
- Działania: zagospodarowanie nadbrzeży (dostęp publiczny do rzeki), lokalizowanie obiektów usługowych zwróconych ku Wiśle, tramwaj wodny, zagospodarowanie sportowe i rekreacyjne Kanału Żerańskiego i Zalewu Zegrzyńskiego, zagospodarowanie rekreacyjno-wypoczynkowe terenów związanych z układem hydrograficznym cieków wodnych, jezior i stawów przy jednoczesnej ochronie wartości przyrodniczych i elementów eksponowanych w krajobrazie miasta

Obecnie obowiązujące plany

Strategia Rozwoju Warszawy do roku 2020 (2005 r.)

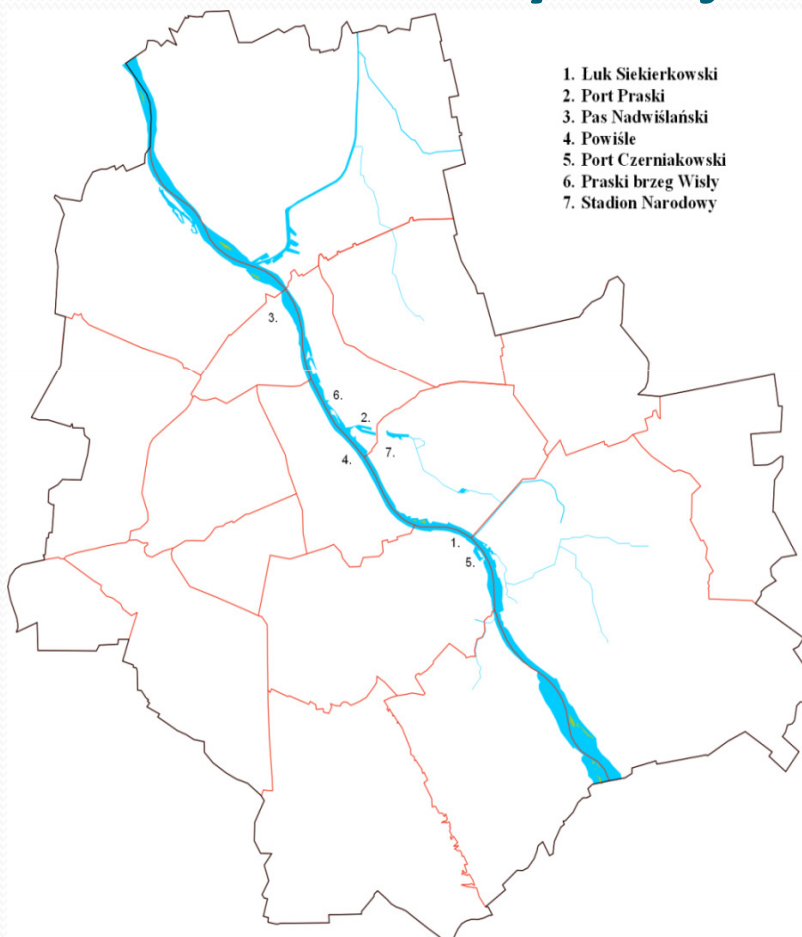
2.3. - Zwiększeniu atrakcyjności Warszawy dla mieszkańców i turystów:

2.3.1 Zagospodarowanie Doliny Wisły i jej wykorzystanie jako atrakcji dla mieszkańców i turystów (utworzenia plaż miejskich, kąpielisk i przystani żeglugowych, zabudowa miejska w rejonie Portu Praskiego, Powiśle – Park Nauki, żegluga po Wiśle)

5.4. - Integracja przestrzenna prawo- i lewobrzeżnej Warszawy:

5.4.1. Otwarcie miasta na Wisłę (zachowania terenów istotnych przyrodniczo i widokowo, wzrost zainteresowania deweloperów terenami w pobliżu nabrzeża oraz plan przebudowy trasy szybkiego ruchu)

Warszawa – sytuacja obecna

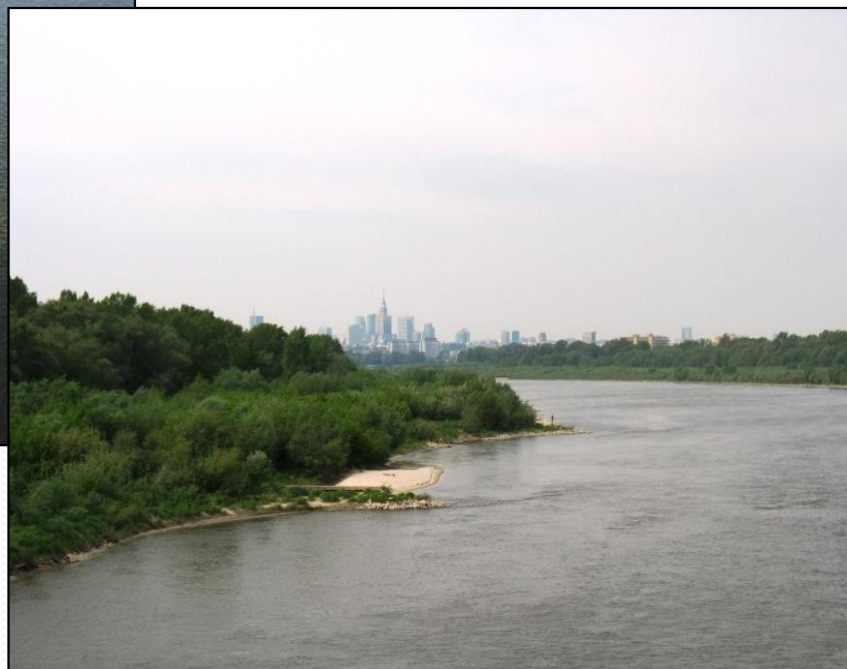
Lokalizacja
wybranych obszarów
w dolinie Wisły w
Warszawie,
analizowanych w tej
części opracowania.

1. Łuk Siekierski

Łuk Siekierski, widok z Mostu Siekierskiego,
fot. Marta Ryżewska, wrzesień 2009

Łuk Siekierkowski, fot. Marta Ryżewska, wrzesień 2009

2. Port Praski

Port Praski, fot. Marta Ryżewska, wrzesień 2009

Port Praski, fot. Marta Ryżewska, wrzesień 2009

3. Pas nadwiślański

Tereny nadwiślane na Bielanych, fot. Marta Ryżewska, maj 2009

Zdjęcie 9. Centrum Olimpijskie, fot. Marta Ryżewska, maj 2009

4. Powiśle

Wizualizacja zwycięskiego projektu lewobrzeżnego bulwaru nadwiślańskiego w Warszawie, fot. materiały prasowe [za:]
http://www.tvnwarszawa.pl/archiwum/1,1600241,0,,nabrzeze_wisly_zmieni_sie_w_wielkomejski_bulwar,wiadomosc.html, stan na dzień 26.07.2010

5. Port Czerniakowski i Cypel Czerniakowski

Port Czerniakowski, fot. Marta Ryżewska, wrzesień 2009

6. Prawy brzeg Wisły (Wiślany Park Przyrodniczy w Warszawie)

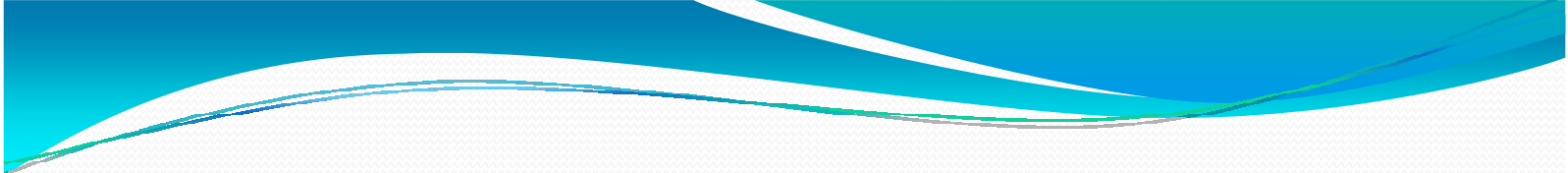

Praski brzeg Wisły w Warszawie; na wysokości powstającego Stadionu Narodowego, fot. Marta Ryżewska, maj 2009

Praski brzeg Wisły w Warszawie; na wysokości powstającego Stadionu Narodowego, fot. Marta Ryżewska, maj 2009

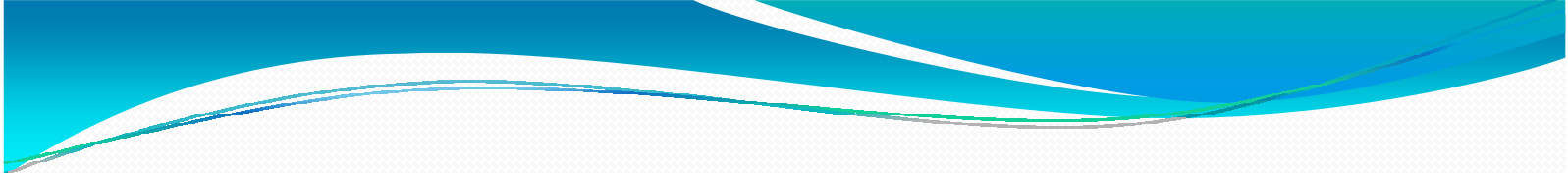

Podsumowanie:

- Liczba planów i projektów udowadnia, że od dawna dostrzega się problem (od niemalże stu lat)
- Próby integracji lewobrzeżnej Warszawy z Pragą (od 50 lat) są bezowocne

Prawdopodobne przyczyny:

- Wielkość koniecznych inwestycji
- Niekorzystne warunki przyrodnicze, geomorfologiczne, hydrologiczne i geologiczne
- Utworzenie dużych przestrzeni zielonych i rekreacyjnych po II wojnie światowej – utrudnia planowanie (ochrona środowiska, NATURA 2000)
- Brak działań zmierzających do wypełnienia zobowiązań zawartych w SUIKPZ oraz SRW do roku 2020 – utopijne i nierealne wizje
- Powiśle – pozytywne zmiany: BUW, CNK.
- Stan wody – nie pozwala na podniesienie atrakcyjności terenów nabrzeżnych

Niezrealizowane projekty - przyczyny:

- konieczność poniesienia znacznych nakładów finansowych
- względy środowiskowe
- czynniki historyczne
- czynniki polityczne
- niedokończone inwestycje poprzedników
- wymagania czasowe projektów
- bezwładność decyzyjna władz miasta

7 grzechów głównych przy zagospodarowywaniu nabrzeży w miastach

#1

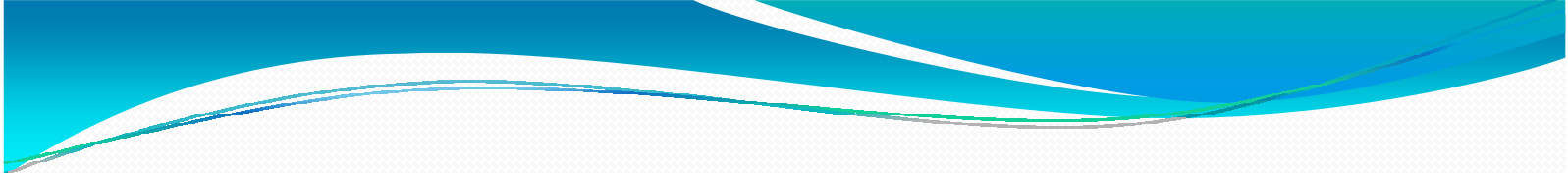
Lekceważenie potrzeby zagwarantowania odpowiedniej jakości wody i środowiska

- Warunek konieczny i mający pierwszorzędne znaczenie
- Odpowiedzialność władz administracyjnych

#2

Niezachowanie bilansu pomiędzy korzyściami dla środowiska naturalnego a potrzebami mieszkańców ośrodków miejskich

- W miastach: ścisły związek pomiędzy potrzebami człowieka i środowisko naturalne.
- Słowo klucz: KOMPROMIS
- Przecenia się znaczenie wtórnych lasów łęgowych
- Przecenia się znaczenie infrastruktury

#3

Bagatelizowanie priorytetu jakim jest publiczny dostęp i różnorodność wykorzystania nabrzeży

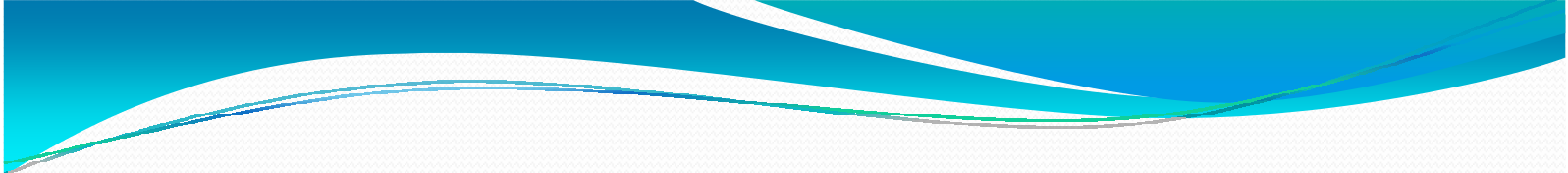
- Nabrzeża powinny być dostępne dla wszystkich
- Różnorodne wykorzystanie
- Dostęp = możliwość wchodzenia w różne interakcje z wodą lub otoczeniem
- Partycypacja społeczna zapewnia właściwe zagospodarowanie

#4

Brak wizji

- Jasne cele i sposoby ich osiągnięcia
- Ideał: wspólna wizja - szansa na obywatelską inicjatywę i stworzenie wspólnoty
- Nabrzeża - element istniejącej tkanki miejskiej
- Historyczna tożsamość nadaje przestrzeni nabrzeżnej charakter

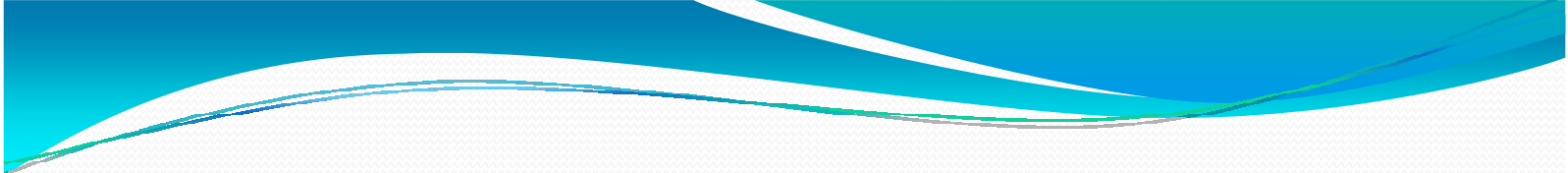

#5

Zaniedbanie faktu, że zagospodarowanie jest procesem długoterminowym i musi być ciągłe

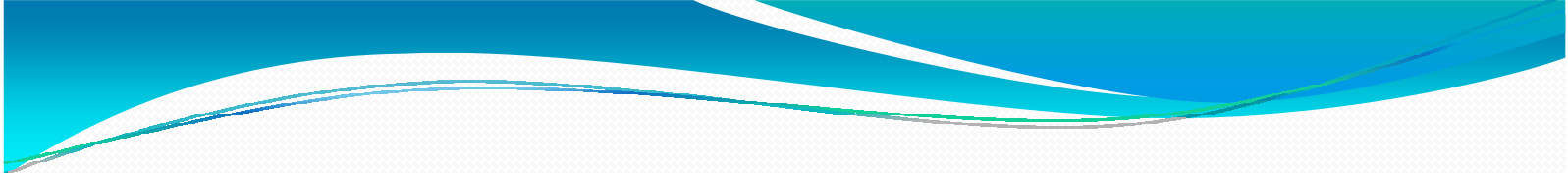
- planowanie długoterminowe
- cele realizowane niezależnie od sytuacji ekonomicznej, cykli gospodarczych, czy innych interesów krótkoterminowych
- sukcesywne przebudowywanie umożliwia mieszkańcom różnych części miasta korzystanie z ich potencjału
- drobiazgowa analiza podstawą dobrego planu

#6

Niechęć lub niedocenywanie partnerstwa publiczno – prywatnego

- PPP przyspiesza proces zagospodarowywania nabrzeży
- Udział władz publicznych gwarantuje:
  - ☐ właściwą jakość projektu
  - ☐ dostęp dla całego społeczeństwa
- Przedstawiciele sektora prywatnego cechuje lepsza znajomość rynku i są w stanie lepiej dopasować rozwiązania do możliwości. Kierują się rachunkiem ekonomicznym.

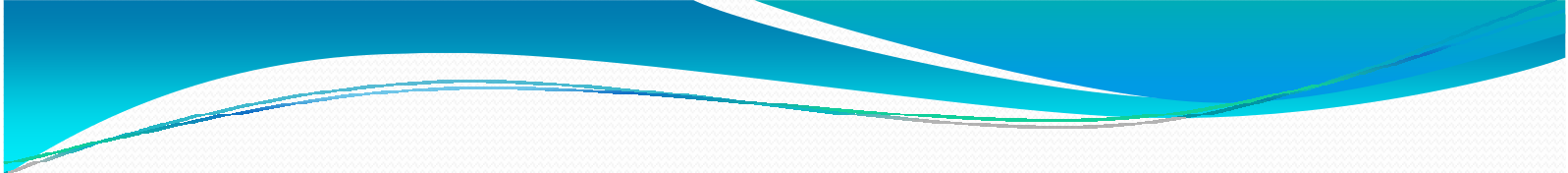

#7

Niewykorzystywanie możliwości uczenia się na błędach, wiedzy oraz doświadczeń innych

- krajowe i międzynarodowych sieci
- udziału specjalistów reprezentujących wiele dziedzin naukowych
- wymiana informacji
- Waterfront International Network:

www.waterfront-net.org

Przykłady zagospodarowania nadbrzeżnej przestrzeni miejskiej

1. Toronto (Kanada)
2. Edynburg (Szkocja)
3. Helsinki (Finlandia)
4. Wilmington (Stany Zjednoczone)
5. Nashville (Stany Zjednoczone)
6. Bilbao (Hiszpania)
7. Paryż (Francja)
8. Bydgoszcz (Polska)

Toronto

Projekt głównego nabrzeża (przestrzeń publiczna) w Toronto,
źródło: http://www.waterfronttoronto.ca/our_waterfront_vision/parks_and_public_spaces, stan na dzień 20.10.2010

Wizualizacja Canada's Sugar Beach w Toronto,
źródło:
http://www.waterfronttoronto.ca/explore_projects2/east_bayfront/canadas_sugar_beach,
stan na dzień 11.10.2010

Wizualizacja terenów
rekreacyjnych w Toronto,
źródło:
http://www.waterfrontoronto.ca/our_waterfront_vision/parks_and_public_spaces/, stan
na dzień 22.10.2010

Wizualizacja terenów
rekreacyjnych w Toronto,
źródło:
[http://www.waterfronttoronto.ca/
our_waterfront_vision/parks_and_
public_spaces_](http://www.waterfronttoronto.ca/our_waterfront_vision/parks_and_public_spaces_), stan na dzień
22.10.2010

Edynburg

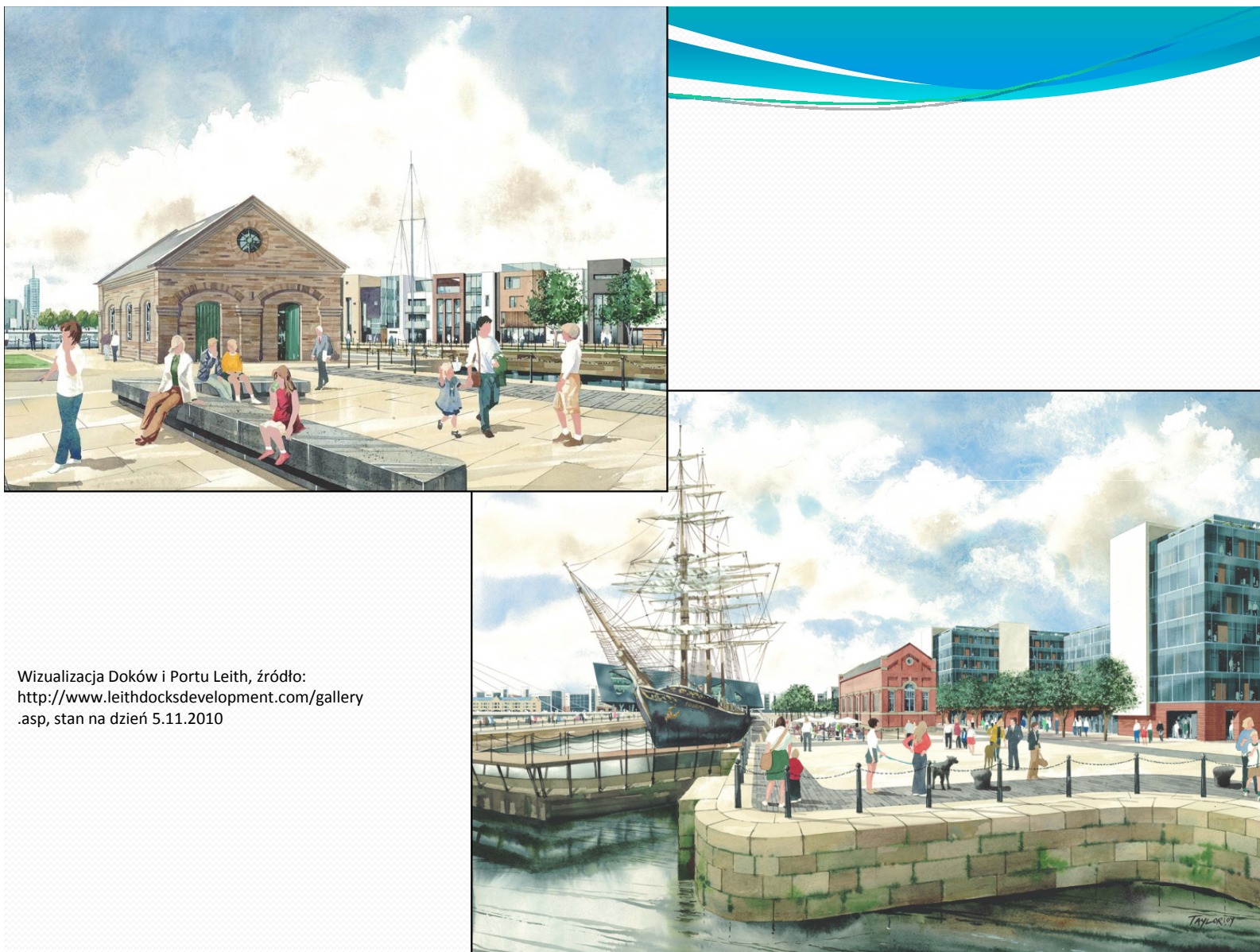
Planowane efekty zagospodarowania Zatoki Leith,
źródło: <http://www.leithdocksdevelopment.com/gallery-theharbour.asp>, stan na dzień 4.11.2010

Planowane efekty zagospodarowania Zatoki Leith,
źródło: <http://www.leithdocksdevelopment.com/gallery-theharbour.asp>, stan na dzień 4.11.2010

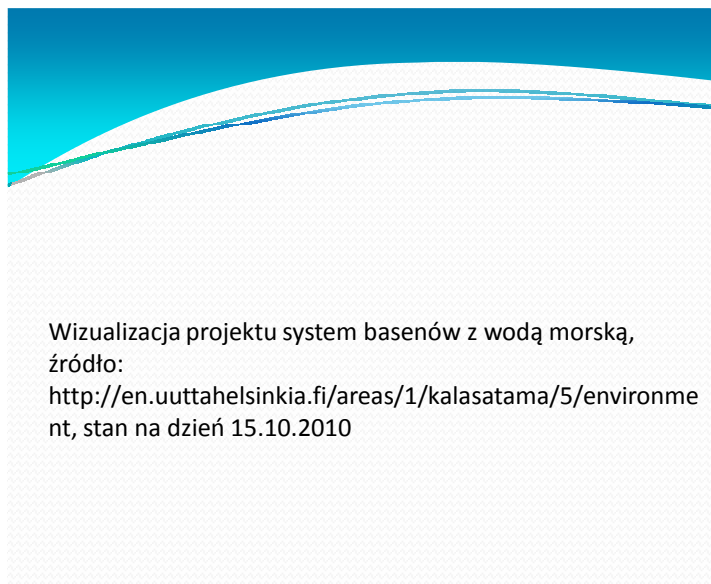

Jätkäsaari, wizualizacja,
źródło: <http://en.uuttahelsinki.fi/areas/6/jatkasaari>, stan na dzień 15.10.2010

Domy na wodzie, wizualizacja,
źródło:
<http://en.uuttahelsinki.fi/areas/1/kalasatama/3/life-leisure>, stan na
dzień 15.10.2010

Tereny nadrzeczne w Welmington, źródło: <http://www.riverfrontwilm.com/destinations/>, stan na dzień 20.10.2010

Nashville

Wizualizacja nabrzeża w Nashville, źródło: <http://www.nashville.gov/parks/pdfs/riverfront/RiverfrontAdventurePark.pdf>, stan na dzień 29.11.201

Wizualizacja nabrzeża w Nashville, źródło: <http://www.nashville.gov/parks/pdfs/riverfront/RiverfrontAdventurePark.pdf>,
stan na dzień 29.11.2010

Bilbao

Muzeum Guggenheima w Bilbao, źródło: http://www.guggenheim-bilbao.es/secciones/el_museo/el_edificio.php?idioma=en,
stan na dzień 20.10.2010

Paryż

Paryska plaża, aleja George'a Pompidou w Paryżu,
 źródło:
http://www.pps.org/great_public_spaces/one?public_place_id=997#, stan na dzień 20.10.2010

Plaża w Paryżu, źródło:
http://www.pps.org/great_public_spaces/one?public_place_id=997#, stan na dzień 20.10.2010

Bydgoszcz

Spichlerze w Bydgoszczy - widok od strony Brdą,
źródło: http://www.bydgoszcz.pl/e_kartki.aspx, stan
na dzień 3.11.2010

Zespół budynków BRE Bank nad Brdą w Bydgoszczy, źródło: http://www.bydgoszcz.pl/e_kartki.aspx, stan na dzień 3.11.2010

Dziękuję.